Sfântul Grigorie Teologul – Despre iubirea de săraci

Cât timp pluteşti
mânat de vânt prielnic, întinde mâna
celui căzut pradă valurilor.
(Cap. 28)

Traducere şi adaptare de
Preot Dr. Gheorghe Tilea
Tipărită cu binecuvântarea
Î. P. S. Pimen, arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor
Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor
Suceava, 2006

Cuvânt introductiv

Ca şi marii lui tovarăşi de apostolat şi de gândire creştină, Sfântul Ioan Gură de Aur şi Sfântul Vasile cel mare, în Orient şi Sfântul Ambrozie şl Fericitul Augustin, în Occident, Sfântul Grigorie Teologul, celebrul autor al „Celor cinci cuvântări despre Dumnezeu, nu este cu nimic mat prejos de el pe terenul practic, în latura moral-socială a vieţii creştine, chiar dacă, în concret, nu a clădit o vasiliadă, de mărimea unui adevărat oraş, ori un spital constantinopolitan, acele neîntrecute realizări ale creştinismului, prin diorna şi neegalata lui forţă interioară, pusă în slujba filantropiei şi asistenţei sociale.

În slujba Dumnezeului social înviat şi prin credinţa cea strămutată în inspiraţia scrierilor sfinte, Sfântul Grigorie Teologul ca şi ceilalţi mari Sfinţi Părinţi ai timpului său, a prezentat creştinismul ca pe un fapt de credinţă, ca pe o teologie şi în acelaşi timp şi ca pe un fapt de viaţă înaltă, ca pe o sumă a virtuţilor, ca pe morala neegalată.

Ca şi pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, spre exemplu şi pentru Sfântul Grigorie Teologul, creştinismul este o ştiinţă, o învăţătură a credinţei şi o învăţătură ori ştiinţă a virtuţii.

Un creştin, o zidire creştină desăvârşită - se realizează numai prin armonia dintre aceste două însuşiri fundamentale ale creştinismului, numai prin împletirea lor reciprocă. Credinţa şi filosofia faptelor la Sfântul Ioan Gură de Aur, sunt unul şi acelaşi lucru cu teoria ori contemplarea şi viaţa morală la Sfântul Grigorie Teologul. Atât Vechiul, cât şi Noul Testament, spune el lăudând pe marele Atanasie, cuprind deopotrivă atât contemplarea Dumnezeirii, cât şi splendoara vieţii virtuoase şi le împletesc minunat pe amândouă cu un adevărat lanţ de aur… folosindu-se de viaţa morală ca de un călăuzitor către contemplarea lui Dumnezeu şi de aceasta ca de o pecete a vieţii morale.

Mare temeinicitor critic în domeniul raţiunii pure, el este deopotrivă de mare şi în domeniul raţiunii practice. Criteriile raţionale ale credinţei, pe care o ştie coroborată de forţa interioară a Sfântului Duh, sunt însă o recunoaşte, absolut necesare, dar cum ele nu sunt la îndemâna oricărei înţelegeri, rămân mai de primă nevoie, în faptul creştinismului, criteriile practice, al căror corolar stă în iubirea faţă de Dumnezeu, o cale cu mult mai bună către adevăr, decât discuţiile şi contrazicerile raţionale asupra naturii lui. Mai mult decât “doctori în cunoaşterea lui Dumnezeu”, creştinii sunt, pentru Sfântul Grigorie Teologul, „doctori în virtute".

Rămânând în ordinea practică, de unde, mai mult ca de oriunde se vede adevărata şi neîntrecuta putere şi dumnezeire a creştinismului, virtutea creştină care le însumează aici pe toate celelalte este iubirea lui Dumnezeu şi reflexul, corelata ei practică, iubirea faţă de aproapele, iubiri care cum obsearvă marii Sfinţi Părinţi, strălucesc pe cerul de aur al Sfintei Scripturi, ce fel soarele pe cerul material al existenţii fizice.

Numele pe care şi-l vrea Dumnezeu, ca mai propriu, este cel de "iubire" (l Ioan, IV, 16). Capul Legii şi al Profeţilor, cum spune Evanghelistul Matei XXII, 35), este iubirea. Şi nu este nimic mai absurd pentru un creştin, interpretează Sfântul nostru, ca să adore şi să se fălească cu Dumnezeul iubirii şi să se arate în acelaşi timp neuman şi vrăjmaş şi să ascundă lumina drumurilor vieţii creştine izoorâtâ din căldura şi din pacea iubirii lui Dumnezeu. Dumnezeu este iubire şi vrea să-l iubim, mai mult decât prin orice, prin iubirea dintre noi, pe care el Însuşi a pus-o drept lege a iubirii noastre faţă de el.

Acest lucru este spus de Sfinţii Părinţi, în lumina Sfintei Evanghelii, cu o deosebită putere de constrângere, de credinţă chiar. Acest lucru este capul virtuţilor, acest lucru este temelia tuturor poruncilor lui Dumnezeu, căci prin iubirea faţă de Dumnezeu intră şi iubirea faţă de aproapele, spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Acelaşi lucru este spus de Fer. Augustin, în cuvinte aproape identice: "Cel care iubeşte cu sfinţenie şi duhovniceşte pe aproapele său, pe cine iubeşte el în acesta, dacă nu pe Dumnezeu"? Şi "Unde este iubirea aproapelui, acolo este cu necesitate chiar şi iubirea lui Dumnezeu." Şi tot mai limpede: "Dacă se socoteşte cu atenţiune, aceste două precepte sunt aşa de strâns legate între ele, încât nici iubirea lui Dumnezeu nu poate să existe în om, dacă nu-şi iubeşte aproapele şi nici iubirea aproapelui, dacă nu iubeşte pe Dumnezeu."

Şi acelaşi lucru îl spune Sfântul Grigorie Teologul, într-un întreg tratat, cum se va vedea din traducerea de faţă, care pe lângă temeiurile naturale ale iubirii dintre noi, este cel mai frumos şi duios tratat despre iubirea aproapelui prin şi pentru iubirea lui Dumnezeu.

Dar, ceea ce aduce îndeosebi şi cu un plus de căldură, Sfântul Grigorie Teologul, act, în acest concept creştin fundamentat al iubirii aproapelui, este pe de o parte, sublimul sacrificiului uman în jertfirea faţă de aproapele în nevoie şi suferinţă, în lumina sacrificiului divin al Mântuitorului, sacrificiu de iubire faţă de lume, pentru reînoirea omului căzut. Nici o religie din lume, ne lasă să înţelegem Sfântul Grigorie, nu a prezentat cândva pentru viaţa socială a lumii, o atât de sublimă

cooperare între om şi Dumnezeu, pentru reînoirea omului prin sacrificiul iubirii divine faţă de el şi prin sacrificiul omului faţă de aproapele său. Prin această iubire faţă de aproapele, pentru şi prin iubirea lui Dumnezeu, spune Sfântul Grigorie, cu putere de imperativ categoric pentru mântuire.

„ Reînoieşte-ţi întreaga viaţă, tot drumul de mers al traiului tău pământesc." Pe de altă parte, în acelaşi concept exclusiv creştin al iubirii aproapelui, este subliniată, cu aceeaşi putere şi căldură de convingere, divina iconomie a suferinţei omeneşti. Tocmai pentru o cât mai strânsă şi mai divină iubire între oameni, spune Sfântul Grigorie, a îngăduit Dumnezeu sărăcia şi suferinţele, nevoia şi suferinţa, cu toate lacrimile şi neajunsurile lor, sunt singurele care ne mai aduc aminte că suntem oameni şi că trebuie să fim solidari. Fără ele, ar dispare una dintre cele mai solide şi naturale legături din complexul natural - spiritual al umanităţii. Şi acest lucru îl cunoaşte până şi natura, care are în ea comiserarea "stabilită ca o lege" esenţială.

Sunt deci acestea raţiunile fundamentale pentru care adevăraţii, adică serioşii şi consecvenţii creştini, şi-au făcut şi îşi fac din iubirea cea nouă adusă de Hristos în lume, conducătoarea şi moderatoarea vieţii lor întregi.

Şi aceste gânduri, cu care premergem traducerea lucrării "Despre iubirea de săraci", fac bogăţia duhovnicească a Sfântului Grigorie Teologul, pe care bogăţie, unind-o cu averea sa proprie moştenită de la părinţi şi lăsată, ca un exemplu concret al iubirii faţă de Dumnezeu, pentru folosinţa exclusivă a săracilor din sarcina Bisericii din Nazianz, o dă, în realitate, şi bogaţilor şi săracilor, pe unii făcându-i mai darnici şi mai iubitori faţă de Hristoşii suferitori, care bogaţi, "cât timp plutesc mânaţi de vânt prielnic, trebuie să întindă mâna la cei căzuţi pradă valurilor" , iar pe alţii întremându-i în nevoi şi suferinţe prin umanitare alinări.

În felul acesta, luptând pentru împământenirea nouei iubiri evanghelice, substanţială în supremul sacrificiu al lui Dumnezeu pentru om şi al omului faţă de om, sub divina impulsie firească în el, alături de ceilalţi mari luptători ai iubirii lui Dumnezeu, din secolul său, Sfântul Grigorie pune, în adevărata lui lumină şi pe adevărata şi originara lui cale de misiune "Apostolatul creştin" care alături de marele cuvânt al Sfântului şi întâi între Apostoli Pavel (I Corinteni, III, 9), este "colaborare cu Dumnezeu".

Şi această "colaborare" înţelegem din strădania comună a secolului al IV-lea creştin, este realizată întotdeauna când omul se găseşte curat alături de om, când se găseşte întocmai în alt om, în lumea întreagă şi cu totul la un loc în Dumnezeu,

prin Hristos Iisus, Dumnezeul iubirii şi nădejdiilor noastre de aici şi de dincolo, din care şi prin care sunt toate şi căruia îi trebuiesc raportate şi aduse toate.

Sfântul Grigorie Teologul – Despre iubirea de săraci

1. O, bărbaţi şi cu noi împreună săraci, căci cu toţii suntem săraci şi ducem lipsă de harul dumnezeesc, deşi părem că ne întrecem unii pe alţii, cu mici măsuri măsurându-ne, primiţi-ne cuvântarea despre iubirea de săraci, nu cu sărăcie, ci cu râvnire sufletească, ca să vă îmbogăţiţi cu bogăţia din Împărăţia Cerurilor. Rugaţi-vă dar împreună cu mine ca să v-o procurăm şi noi cu îmbelşugare şi să vă hrănim sufletele cu cuvântarea şi să frângem la cei flămânzi pâinea duhovnicească, fie făcând să plouă hrană din cer, ca Moise acela din vremea de demult şi dăruindu-vă pâine îngerească , fie hrănind în pustie mii de oameni şi până la săturare, cu puţine pâini, cum a făcut mai pe urmă Iisus, pânea cea adevărată şi izvorul vieţii celei adevărate.

Nu este însă lucru chiar atât de uşor să găseşti între virtuţi pe cea care le întrece pe toate şi să-i dai aceleia privilegiul întâietăţii şi cununile victoriei, după cum nici într-o livadă toată înflorită şi plină de arome, nu este atât de uşor sâ găseşti pe cea, mai frumoasă şi mai binemirositoare floare, în timp ce care mai de care ţi-atrage după ea mirosul şi privirea şi te îndeamnă s-o culegi pe ea mai întâi. După socotinţa mea însă, spre a putea face o alegere între cele despre care am să vă vorbesc, aşa am să privesc lucrurile.

2. Frumos lucru este credinţa, nădejdea şi iubirea, aceste trei virtuţi. Şi martor al credinţei este Abraam, care s-a făcut drept la Dumnezeu prin credinţă; martor al nădejdii este Enos, care cel dintâi a nădăjduit să cheme pe Domnul şi toţi drepţii, care greu au pătimit din cauza nădejdii; martor al iubirii este dumnezeiescul Apostol, care a îndrăznit sâ vorbească ceva şi împotriva sa însuşi, din pricina lui Izrael, şi Dumnezeu însuşi, care se numeşte pe sineşi iubire. Frumos lucru este ospitalitatea şi martor al ei, între cei drepţi, este Lot sodomiteanul, sodomitean însă nu prin felul său de viaţă, iar între cei păcătoşi, martoră este desfrânata Raab, desfrânată însă nu din împingerea sufletului ei, care pentru iubirea-i faţă de străini, a fost şi lăudată şi mântuită.

Frumos lucru este iubirea de fraţi şi martor al ei este Iisus, care a suportat să fie chemat nu numai frate al nostru, dar şi să pătimească pentru noi. Frumos lucru este iubirea de oameni şi martor al ei este acelaşi Iisus, care nu numai că a creat pe om pentru fapte bune şi a înjugat cu ţărâna sufletul călăuzitor către lucrurile cele mai frumoase şi agonisitor al celor de sus, ci s-a făcut până şi om pentru mântuirea noastră. Frumos lucru este îndelunga răbdare şi martor al ei este tot EI însuşi, când opreşte nu numai legiunile de îngeri contra celor răsculaţi asupra lui şi care-1

tiranizau şi când nu numai că ceartă pe Petru care ridicase sabia, ci pune la locul ei urechea celui rănit.

Şi martor al îndelung răbdării este mai in urmă Ştefan, ucenicul lui Hristos, care s-a rugat pentru iertarea celor care-1 băteau cu pietre. Frumos lucru este blândeţea şi martori aici sunt Moise şi David, care au mărturisit-o mai înainte de alţii şi învăţătorul acestora, care nu se sfădeşte, nu strigă, nu-şi dă drumul glasului pe uliţe, nu se împotriveşte celor care-1 duc;

3. Frumos lucru este râvna şi martor al ei este Finees, care a străpuns cu sabia pe femeia madianită împreună cu israeliteanul, ca să ridice ruşinea dintre fiii lui Israel şi care şi-a tras numele din această dispoziţiune a sufletului său şi după el martori ai ei sunt cei care zic: «Râvnind am râvnit după Domnul» şi «Vă râvnesc cu râvna lui Dumnezeu» şi «Râvna casei tale m-a mâncat pe mine» şi nu numai cu vorba spunând aceasta, ci şi simţindu-o în suflet.

Frumos lucru este mucenicirea trupului şi de aceasta să te convingă Pavel, pedepsindu-se încă pe sineşi şi înspăimântând prin Israel pe cel care se bizuie pe ei înşuşi şi dau frâu liber trupului, şi Iisus însuşi, când posteşte şi când este ispitit şi învinge pe ispititor. Frumos lucru este rugăciunea şi privegherea şi să te convingă de aceasta Dumnezeu, când priveghează înainte de patimi şi când se roagă. Frumos lucru este curăţenia şi fecioria şi să te convingă Pavel, când pune legi pentru acestea şi când hotărăşte după dreptate în privinţa căsătoriei şi a necăsătoriei şi Iisus însuşi, prin aceea că s-a născut din Fecioară, ca să cinstească şi naşterea şi să dea o deosebită preţuire fecioriei. Frumos lucru este înfrânarea şi să te convingă de aceasta David, când a pus stăpânire pe fântâna din Betleem, fără să bea, ci numai a vărsat jos apă, nesuportând să-şi potolească suferirea de sete în sânge străin.

4. Frumos lucru este pustia şi liniştea şi mă învaţă aceasta Carmelul lui Ilie, pustia lui Ioan, muntele lui Iisus, în care îl vedem adesea ducându-se şi petrecând recules în tăcere. Frumos lucru este simplitatea vieţii şi mă învaţă aceasta Ilie, când se retrage să se odihnească la o văduvă , Ioan când umblă acoperit cu haină de peri de cămilă, Petru care se hrăneşte cu lupini de o para. Frumos lucru este smerenia şi multe şi pretutindeni sunt exemplele ei şi mai înainte de altele Mântuitorul şi Stăpânul tuturor, care nu numai că s-a smerit până la chip de rob nu numai că şi-a supus faţa la ruşinea scuipărilor şi s-a socotit ca cei nelegiuiţi, el care curăţeşte lumea de păcat, dar care a spălat şi picioarele ucenicilor şi, în înfăţişare de rob.

Frumos lucru este nedorirea de agoniseală şi dispreţuirea averilor şi martor al acestora este Zaheu şi Hristos însuşi: unul, când cu intrarea lui Iisus la el, când a

dăruit aproape toate roadele sale, iar celălalt când a pus desăvârşirea pentru bogatul acela în dispreţul acestora. Şi ca să vorbesc mai pe scurt despre acestea, frumos lucru este contemplarea şi frumos lucru este făptuirea, una prin aceea că ne ridică din lumea de aici şi ne duce la Sfintele Sfinţilor şi ne întoarce mintea la ceea ce este înrudit cu ea, iar alta prin aceea că primeşte pe Hristos, slujindu-i şi dovedindu-i cu faptele iubirea.

5. Fiecare dintre aceste virtuţi este o cale spre mântuire şi care duce hotărât la unul dintre sălaşurile veşnice şi fericite, fiindcă după cum deosebite sunt alegerile de viaţă, tot aşa şi lăcaşurile multe sunt la Dumnezeu, împărţite şi deosebite fiecăruia după a lui vrednicie. Şi unul să meargă pe calea cea dreaptă a unei virtuţi, iar altul pe cea a alteia, altul pe calea mai multora, altul pe cea a tuturor, dacă se poate, numai să meargă şi să dorească să înainteze mai departe şi să se ţină strâns pe urmele bunului nostru călăuzitor şi ducător pe drumul cel drept şi la lărgimea fericirii de dincolo, pe calea şi prin uşa cea strâmtă. Şi dacă trebuie să ne încredinţăm spusei lui Pavel şi a lui Hristos însuşi, anume să socotim iubirea ca prima dintre porunci şi cea mai mare, ca una care este cap al legii şi profeţilor! O, puterea ei cea mai mare o aflu în iubirea săracilor şi în înduioşarea rărunchilor şi în suferirea împreună cu cei din aceeaşi plămadă cu noi. Căci prin nimic altceva nu se slujeşte aşa de desăvârşit lui Dumnezeu, ca prin mila faţă de aproapele, fiindcă nici nu este ceva mai propriu lui Dumnezeu decât aceasta, înaintea căruia merge mila şi adevărul, şi căruia trebuie să i se aducă mila mai înainte decât judecata, şi prin nimic altceva, mai mult ca prin iubirea de oameni, nu ni se dă în schimb iubirea de către cel care la rându-i ne-o măsoară după dreptate şi care pune mila în cântar drept greutate de măsurat.

6. Se cade dar să ne deschidem inima faţă de toţi săracii şi faţă de aceia care, din oricare pricină, pătimesc greu, după porunca care ne porunceşte să ne bucurăm cu cei care se bucură şi să plângem alături de cei care plâng. Şi cum oameni suntem şi noi, se cade ca mai întâi de toate să oferim oamenilor contribuţia benevolă izvorâtă din iubirea bunătăţii, fie că ar avea ei nevoie de ea din pricina văduviei, fie din cauza rămânerii fără părinţi, fie din cauza exilului, fie din cauza cruzimii stăpânilor, fie din cauza asprimii dregătorilor, fie din cauza lipsei de omenie a strângătorilor de biruri, fie din cauza crimelor fioroase ale tâlharilor, fie din cauza nesţiului de pradă al hoţilor, fie din cauza confiscării averii, fie din cauza naufragiului, căci toţi au o deopotrivă nevoie de mila noastră şi aşa se uită spre mâinile noastre, ca şi noi spre cele ale lui Dumnezeu, pentru cele de care am avea nevoie. Şi dintre aceştia, mai vrednici de milă sunt cei care suferă dureri venite peste ei fără vina lor, decât cei obişnuiţi cu nenorocirile şi, într-un mod cu totul deosebit, cei roşi de boala sfântă (lepra) şi mâncaţi până la cărnuri şi până la oase şi

până la măduvă, cum este amenințarea contra unora în Sfânta Scriptură, și trădați de acest, josnic, umil și necredincios trup, cu care, cum de m-am înjugat, nu știu și cum sunt și chip al lui Dumnezeu și mă amestec și cu țărâna, trup care și când este în plină sănătate se războiește cu mine, iar când i se poartă război mă întristează, și pe care îl iubesc ca pe un rob împreună cu mine și de la care mă întorc ca de către un dușman și de care fug ca de un tovarăș de sclavie și de care mă rușinez ca de către un moștenitor împreună cu mine; mă lupt din răsputeri să-l istovesc și nu am de ce tovarăș să mă folosesc spre faptele cele mai bune, ca unul care știu pentru ce am fost făcut și că trebuie să mă urc la Dumnezeu cu ajutorul faptelor.

7. Sunt blând cu el ca cu un tovarăș și n-am cum să fug de scularea-i asupră-mi, sau cum să nu cad de la Dumnezeu, împovărat ce sunt de grelele-i legături care mă târăsc în jos, sau care mă țin trântit la pământ, îmi este dușman binevoitor și prieten întinzător de curse. O, ce ciudată împreunare și, o, ciudată înstreinare! De lucrul de care mă tem îl îmbrățișez și de lucrul pe care-1 strâng la piept cu iubire ca de mamă mă tem; mai înainte de a mă război cu el, mă împac și mă despart de el mai înainte de a mă împăca cu el! Ce este această înțelepciune arătată față de mine? Și ce este această mare taină? Sau cumva vrea prin aceasta Dumnezeu, devreme ce o parte suntem noi din el și curgem de sus de la el, ca nu cumva, îngâmfându-ne din pricina acestei vrednicii și înălțându-ne, să disprețuim pe Ziditorul; ca în lupta și războiul față de trup să privim întotdeauna către el și ea neputința împreună înjugată cu noi să fie o înfrânare și constrângere a vredniciei; ca să cunoaștem că în același timp suntem și foarte mari și foarte umili, pământești și cerești, vremelnici și nemuritori, moștenitori ai luminii și ai focului, adică ai întunericului, după partea din ființa noastră spre care ne vom apleca? Aceasta este deci rațiunea amestecării din ființa noastră și tocmai pentru aceste pricini, cum sunt absolut convins, ca ori de câte ori ne vom îngâmfa din pricina chipului dumnezeiesc din noi, să ne smerim din pricina țărânii din care suntem.

Acestea să le filosofeze deci cel care vrea și le vom filosofa și noi împreună la o vreme mai potrivită.

8. Iar acum, fraților, privitor la ceea ce pornisem să vă vorbesc, foarte îndurerat de cărnurile și de neputința mea în suferințele altora, trebuie să avem grijă de trupul înrudit cu al nostru și împreună cu noi sclav. Căci chiar dacă l-am și acuzat ca pe un vrăjmaș, din pricina suferinții, îl îmbrățișez totuși și ca pe prieten, din pricina celui care ne-a legat împreună. Și trebuie să purtăm grijă de trupurile semenilor și sănătoși și istoviți de aceeași boală, nu mai puțin de câtă poartă fiecare de trupul său propriu. Căci toți una suntem în Domnul, fie bogat, fie sărac, fie rob, fie liber, fie sănătos, fie în suferință trupească și fiindcă există un singur cap al tuturor,

Hristos, din care sunt toate. Şi ceea ce sunt între ele mădularele trupului, aceea suntem fiecare pentru fiecare şi toţi pentru toţi. Aşadar, nu trebuie să fim nepăsători şi nici fără de grijă faţă de cei care au căzut mai înainte în neputinţa cea de obşte; şi nici să nu simţim mai multă mulţumire că ne sunt în bună sănătate trupurile, decât să plângem că ale fraţilor noştri se găsesc într-o stare amarnică, ci să socotim că este o singură tărie pentru corpurile şi sufletele noastre: iubirea milostivitoare faţă de ei. Să socotim dar lucrurile aşa.

9. Pentru ceilalţi, un singur lucru numai este de plâns, cel al lipsei, pe care poate l-ar dezlega, fie timpul, fie străduinţa, fie vreun prieten, fie vreo rudă, fie vreo schimbare de vreme; pentru aceştia însă, sărăcia nu le este cu nimic mai mică, dacă nu chiar şi mai mare, cu cât pe lângă cărnuri, sunt lipsiţi de putinţa de a munci şi de a-şi veni singuri în ajutor pentru cele necesare vieţii şi întotdeauna le este mai mare frica neputinţei, decât nădejdea însănătoşirii, încât prea puţină le rămâne încrederea în ajutorul de la nădejdie, care este singurul leac pentru cei căzuţi în nenorocire. Li se adaugă dar la sărăcie şi boala, un al doilea rău, şi anume răul cel mai năpraznic dintre rele şi cel mai greu de suportat şi cel mai la îndemână multora pentru blestemare. Şi li se mai adaugă un al treilea rău, acela că pentru cei mai mulţi sunt socotiţi că-i primejdios să te apropii de ei şi să-i priveşti, ci că trebuie să fugi de ei şi să te scârbeşti şl să te întorci, lucru care le este mai greu de suportat chiar decât boala, când se sunt şi urâţi din cauza nenorocirii. Şi nu fără de lacrimi suport suferinţa acestora şi mă tulbur la amintirea ei! O, de aţi suferi şi voi ca mine, ca prin lacrimi să scăpaţi de lacrimi! Şi ştiu că şi suferă dintre cei de faţă cei câţi sunt iubitori de Hristos şi de săraci şi care au milostivirea lui Dumnezeu şi de la Dumnezeu. Şi martori ai suferinţii sunteţi şi voi.

10. În faţa ochilor ni se aşterne privelişte înspăimântătoare şi de plâns şi tuturor de necrezut, afară de cei care au văzut-o: oameni morţi şi în acelaşi timp vii, ciuntiţi de cele mai multe părţi ale trupului, aproape ne mai cunoscându-se nici cine au fost cândva şi nici de unde sunt, ci mai degrab nişte nenorocite rămăşiţe ale oamenilor ce au fost odinioară, declarând drept semne după care să poată fi cunoscuţi pe taţi şi pe maici şi pe fraţi şi locurile de unde sunt: sunt al lui cutare şi mama mea este cutare şi numele meu este cutare şi tu mi-erai cândva prieten şi cunoscut! Şi fac aceasta, căci nu pot fi recunoscuţi după trăsăturile lor de mai înainte, acum fiind oameni distruşi şi despuiaţi de averi, de rude, de prieteni, de trupuri înşişi, oameni care, singuri dintre toţi, au milă de ei înşişi şi care se urăsc deopotrivă, neştiind ce să-şi plângă mai întâi: mădularele trupului care acum nu mai sunt, sau pe cele care le mai rămân, pe cele câte mai înainte le-a măcinat boala, sau pe cele câte le-au mai rămas după boală, căci acelea au fost distruse în mod nenorocit, iar acestea au scăpat într-un mod şi mai nenorocit, acelea au dispărut mai înainte de mormânturi,

iar pe acestea nu este cine să le dea îngropării, căci şi omul cel mai bun şi mai iubitor de oameni este cel mai nesimţitor de durere faţă de aceştia. Şi numai aici am uitat că suntem carne şi îmbrăcaţi cu trupul umilinţei şi atât de departe suntem de purtarea de grijă faţă de cei înrudiţi din fire cu noi, încât şi socotim fugirea de ei ca o păzire a trupurilor noastre. Şi de un om mort mai demult şi acela poate şi împuţit s-a apropiat cineva şi a suportat trupuri împuţite de animale necuvântătoare şi s-a sulftît plin de nămol, dar de aceştia fugim din răsputeri (O, ce neumanitate!), suportând aproape cu mare greutate că respirăm şi acelaşi aer cu ei.

11. Ce este mai devotat decât un tată? Şi cine suferă pentru copilul ei mai mult ca o mamă? Dar li s-a încuiat până şi firea. Şi tatăl pe de o parte plânge, iar pe de alta alungă pe copilul lui însuşi, pe care l-a născut, pe care l-a crescut, pe care îl socotea că îl are drept singurul ochi al vieţii, pentru care a făcut multe şi deseori rugăciuni la Dumnezeu, parte de bunăvoie, parte tiranizat; şi mama îşi aduce aminte de durerile naşterii şi simte că i se sfâşie rărunchii de durere şi cu grea tânguire strigă la cer şi punându-l în faţă plânge ca pe un mort pe copilul ei viu, zicând, «copile nenorocit şi al unei mame vrednică de plâns, pe care amarnic l-am împărţit cu boala, copile de plâns, copile care nu te cunoşti, copile pe care te-am crescut pentru prăpăstii, pentru munţi şi pentru pustietăţi, cu fiare sălbatice vei locui şi de acoperământ piatră-ţi va fi şi dintre oameni te vor vedea numai cei evlavios!!» Şi va glăsui încă şi aceste cuvinte jalnice ale lui Iob: Căci la ce te-ai mai plămădit în pântecele maicii şi ai mai ieşit din el şi nu ai pierit pe dată, ca moartea să alerge împreună cu naşterea? De ce nu ai plecat mai înainte de vreme, mai înainte de a gusta din relele vieţii? De ce s-au mai împreunat genunchi pentru tine? La ce bun să mai sugi ţâţe, când aveai să trăieşti în nenorocire şi o viaţă mai rea decât moartea? Şi acestea le spune şi dă drumul la pâraie de lacrimi şi vrea să-l cuprindă cu braţele, nenorocita, dar se teme de cărnurile copilului ei ca de o vrăjmaşă.

De tot norodul se fac strigări şi alungări, nu împotriva celor care nedreptăţesc, ci împotriva celor loviţi de nenorocire. Şi pe criminal l-a sălăşluit acum careva şi pe desfrânat l-a făcut părtaş nu numai la acoperământ, dar şi la masă şi şi-a ales de tovarăş de viaţă pe jefuitorul de cele sfinte şi s-a aliat cu cei de la care a suferit vreun rău, dar de către suferinţa acestuia, care nu i-a pricinuit nici o întristare, s-a întors ca de către o crimă. Şi răutatea este mai omenită decât boala. Şi am îmbrăţişat neumanitatea ca pe un lucru vrednic de omul liber, iar milostivirea am nesocotit-o, ca pe ceva ruşinos.

12. Sunt alungaţi din oraşe, sunt alungaţi din case, din piaţă, de la adunări, de la drumuri, de la praznice, de la ospeţe (o, ce patimă!), însăşi de la apă; pentru ei nu curg nici izvoarele comune pentru ceilalţi oameni şi nici râurile nu sunt crezute că

nu târăsc cu ele ceva din întinăciunea, lor; şi lucrul cel mai ciudat, îi alungăm, pe de o parte, ca pe nişte spurcăciuni, iar pe de alta îi întoarcem iarăşi la noi, ca pe unii care nu ne-au mâhnit cu nimic, nedându-le locuinţă, hrana necesară, îngrijire pentru răni, neacoperindu-le boala cu înveliş după putere. Din cauza aceasta, rătăcesc încoace şi încolo noapte şi zi, sărmani şi goi şi fără adăpost, arătându-şi boala, povestind cam erau odinioară, chemând cu glas tare într-ajutor pe Ziditor, folosindu-se unul de mădularele altuia în locul celor carele îi lipsesc, inventatori îndemânatici de cântece atrăgătoare de milă, cerşind o bucăţică de pâine, sau foarte puţină zeamă fiartă, sau vreo zdreanţă aspră de păr, acoperire a ruşinii, sau uşurare pentru răni. Şi amar cu ei este acesta, nu care le-a fost ajutor de ajuns la nevoie, ci cel care nu i-a îndepărtat cu răutate.

Mulţi dintre ei nu fug de ruşine nici de la prazniciie obşteşti, ba din contră se îmbulzesc la ele împinşi de nevoie, la praznice de obşte şi sfinte, zic, pe care le-am stabilit pentru grija de suflete, sau când ne adunăm cu prilejul vreunei taine, sau când prăznuim pe mărturisitorii adevărului, ca celor cărora le cinstim nevoinţele să le urmăm şi evlavia. Şi, de o parte se ruşinează de oameni din cauza nenorocirii, oameni fiind şi ei, şi ar vrea să fie acoperiţi de munţi, sau de prăpăstii, sau de păduri sau în sfârşit, de noapte şi de întuneric, iar pe de alta se aruncă totuşi în mijloc, ca o povară nemernică şi vrednică de plâns. Şi poate fac acest lucru şi după o chibzuinţă, anume ca să ne fie amintiri ale neputinţei noastre şi ca să ne convingă să nu ne lipim, ca de ceva durabil, de nimic din cele de faţă şi văzute. Şi se aruncă în mijlocul nostru, unii din dorinţa de a auzi glas omenesc, alţii din dorinţa de a vedea faţă omenească, alţii ca să adune câteva merinde pentu viaţă, de la cei care trăiesc în desfătări, şi toţi la un loc, ca expunându-şi public tânguirile lor, să guste în felul acesta o alinare a suferinţii.

13. Cine nu-şi simte inima sfâşiată de gemetele acestora, când desfăşoară la un loc concertul lor de văitări amarnice? Ce ureche suferă această auzire? Ce ochi încape priveliştea aceasta? Unii, pe de o parte, zac de-a valma, amarnic înjugaţi de boală, fiecare contribuind cn felul lui de nenorocire la înduplecarea milei şi îşi sunt unii altora o adăugare a suferinţei, vrednici de plâns din cauza boalei, mai vrednici de plâns din cauza suferirii împreună, iar jur împrejurul lor stă o privelişte amestecată de oameni care iau parte la durerea lor, dar pentru puţină vreme. Alţii, pe de altă parte, se tăvălesc la picioarele oameniior, în soare şi în pulbere; sunt împrejurări însă când îndură amarnic şi geruri cumplite şi ploi şi tulburări de vânturi, întru atât doar necălcându-i în picioare, întrucât avem oroare şi să ne atingem de ei. Iar tânguirea cererilor lor se ia la întrecere ca cântarea melodiilor dinlăuntrnl Bisericii şi în faţa glasurilor tainice de aici se înalţă un plânset vrednic de milă! La ce trebuie să infăţişem întreaga lor nenorocire unor oameni adunaţi la prăznuire?

Poate că v-aş mişca şi vouă plânsul, dacă v-aş înfăţişa cu de-amănuntul toată această tragedie şi suferinţa va învinge sărbătoarea. Căci zic deci acestea fiindcă nu pot încă să vă încredinţez că există cândva o mâhnire mai de cinste decât o plăcere şi o întristare mai de cinste decât o sărbătoare şi o lacrimă mai de laudă decât un râs nemernic.

14. Acestea, şi altele şi mai de plâns decât cele ce am spus, le suferă deci aceşti oameni, care sunt fraţi ai noştri după Dumnezeu, chiar de nu aţi vrea voi, care sunt părtaşi cu noi ai aceleiaşi firi, care sunt lucraţi din acelaşi lut din care am fost creaţi întâi, care sunt alcătuiţi la fel cu noi din nervi şi din oase, care sunt îmbrăcaţi cu piele şi carne la fel cu toţi, cum zice undeva dumnezeiescul Iov, filosofând în suferinţe şi dispreţuind partea noastră cea văzută şi care, mai ales, dacă trebuie să zic o vorbă şi mai mare, au şi primit deopotrivă cu noi chipul lui Dumnezeu şi poate îl şi păzesc mai bine decât noi, măcar că au trupurile distruse; care s-au îmbrăcat cu acelaşi Hristos, după omul cel lăuntric şi care au crezut împreună cu noi în aceeaşi arvună a Duhului; care sunt părtaşi cu noi la aceleaşi legi, cuvântări, Testamente, adunări, taine, nădejdi; pentru care a murit deopotrivă Hristos care ridică păcatul întregii lumi; care sunt împreună moştenitori ai vieţii de sus, deşi au căzut cu desăvârşire de la cea de jos; care s-au îngropat cu Hristos şi care înviază împreună cu el, dacă într-adevăr pătimesc împreună cu el, ca să fie şi slăviţi împreună cu el.

Cap. 15. Iar noi care am moştenit numele mare şi nou, pe care ni-1 tragem de la Hristos, noi neamul cel sfânt, preoţia împărătească, poporul ales de Dumnezeu şi deosebit, râvnitor de fapte bune şi mântuitoare, ucenicii blândului şi de oameni iubitorului Hristos şi care a luat asupra sa neputinţele noastre şi, care s-a smerit pe sine până la amestecarea cu firea noastră pământească, care din pricina noastră s-a sărăcit cu trupul acesta şi cu cortul nostru pământesc şi care din pricina noastră a suferit dureri şi neputinţe, ca să ne îmbogăţim noi cu Dumnezeirea, noi care am primit un aşa de mare exemplu de îndurare şi de compătimire, ce vom cugeta deci despre acestea şi ce vom face la rândul nostru? Îi vom dispreţui, vom trece cu grabă pe lângă ei? Îi vom lăsa în părăsire ca pe nişte morţi, ca pe nişte oameni nelegiuiţi, ca pe cele mai rele dintre târâtoare şi dintre fiarele sălbatice? Nicidecum, fraţilor! Departe acestea de noi, care suntem oile lui Hristos, ale bunului Păstor, care întoarce la turmă oaia cea rătăcită, şi caută pe cea pierdută, şi însănătoşează pe cea bolnavă; şi departe şi de firea noastră omenească, care a pus milostivirea ca pe o lege, din egala noastră neputinţă învăţându-ne evlavia si iubirea de oameni.

Cap. 16. Vor îndura deci ei, fără de adăpost, iar noi vom locui în case prea strălucitoare, împodobite cu tot felul de pietre şi sclipind orbitor de aur şi de argint

şi de orânduirea mozaicurilor fine şi de multele feluri ale picturii de pe ele, de aceste amăgiri înşelătoare de ochi? Şi în unele vom locui, iar pe altele le vom clădi, pentru cine? Poate că nici pentru moştenitori dintr-ai noştri, ci pentru alţii din afară şi străini de noi şi dintre aceştia poate că nici pentru cei care ne iubesc, ci pentru cei mai vrăjmaşi şi mai invidioşi, lucrul cel mai din urmă dintre rele! Şi ei vor tremura în haine aspre din păr de cămilă şi zdrenţuite, ba chiar nu vor avea poate îndeajuns nici din acestea, iar noi ne vom lăfăi în îmbrăcăminte moale şi care cade jur împrejurul corpului şi în ţesături de in şi de mătase, străvezii ca aerul şi în unele ne vom arăta mai mult neruşinarea, decât buna noastră cuviinţă, (căci aşa numesc eu tot ce este de prisos şi zadarnic) iar altele ne vor sta la păstrare în cufere, grijă nefolositoare şi zadarnică, mâncare viermilor şi vremii care pe toate le destramă? Şi ei nu vor avea din destul nici hrana necesară, (o, desfătare a mea şi o, grea suferinţă a acelora!) ci vor zăcea în faţa uşilor noastre secătuiţi de puteri şi istoviţi de foame, neavând vlaga trupului nici măcar ca să cerşească, lipsiţi cum sunt de glasuri spre a se tângui, de mâini pentru ca să le întindă spre cerşire de îndurare, de picioare pentru ca să se apropie de cei înstăriţi, de respiraţie pentru susţinerea tânguirii, pe cel mai împovărător dintre rele socotindu-l cel mai uşor, mulţumind ochilor numai, că nu văd ruina lor.

Cap. 17. Şi aşa sunt ei. Iar noi vom sta, străluciţi cu strălucire, culcaţi pe pat înalt şi sus aşezat şi pe aşternuturi de prisos şi neatinse şi supărându-ne dacă auzim glasul cererilor. Şi trebuie ca pardoseala să ne fie îmbălsămată cu miros de flori, adesea şi în afară de vreme, iar masa să ne fie stropită cu miruri, şi anume ca cele mai plăcnt mirositoare şi mai scumpe dintre miruri, ca şi mai mult să ne moleşim; şi mai trebuie ca să stea lângă noi robi, unii în podoabă şi în şir, cu părul despletit şi ca femeile şi îngrijiţi peste măsură cu raderea feţii, împodobiţi mai mult decât se cuvine unor ochi pofticioşi; alţii având pahare pe vârfurile degetelor, pe cât mai elegant posibil şi în acelaşi timp şi cu mai multă siguranţă; alţii făcând cu îndemânare vânt cu ripidele deasupra capului şi răcorind cu adierile din mâini, mulţimea cărnurilor, şi cele ce urmează: ca masa să fie plină de cărnuri, în timp ce stihiile, aer, pământ, apă, ne dau cu îmbelşugare roadele lor; şi trebuie să ne îngreuiem cu dresurile bucătarilor şi ale puitorilor de mese şi ca întrecere să fie pentru toţi care cât mai mult să ne dezmierde nesăţiosul şi nemulţumitorul nostru pântece, această povară grea şi începătoare a răutăţii, fiara cea mai nesăţioasă şi necredincioasă, care se nimiceşte odată cu mâncările care se nimicesc. Şi pentru săraci este multă şi săturarea de apă, iar pentru noi paharele de vin şi până la beţie, ba chiar dincolo de beţie, la cei care sunt mai neînfrânaţi; şi dintre vinuri, pe unul îl vom da la o parte, iar pe altul îl vom alege ca înzestrat cu miros plăcut, iar despre altul vom filosofa şi pagubă ne va fi dacă, alături de vinul din partea locului, nu va fi vreunul dintre cele numite străine, întocmai ca un tiran. Căci trebuie, fie să fim,

fie să ne numim delicaţi şi mai cheltuitori decât cere nevoia, ca şi cum ne-am ruşina dacă nu ne-am numi răi şi robi ai pântecelui şi ai celor de sub pântece.

Cap. 18. Ce sunt acestea, o, prieteni şi fraţi? Pentru ce bolim şi noi în sufletele noastre, de o boală cu mult mai rea decât a trupurilor? Cu cât pe una o ştiu în afară de voie, iar pe alta ca venind din voia noastră liberă; pe una că se sfârşeşte deodată cu viaţa aceasta, iar pe alta că ne întovărăşeşte după ce ne, vom muta de aici, pe una că este vrednică de milă, iar pe alta vrednică de ură, pentru cei care au minte. De ce nu venim în ajutor firii, cât avem vreme? De ce, cât timp suntem carne, nu îmbrăcăm smerenia cărnii? De ce ne desfătăm în nenorocirile fraţilor? Să nu dea Dumnezeu să mă îmbogăţesc, câtă vreme aceştia trăesc in lipsuri; nici să fiu sănătos, dacă nu voi veni în ajutor rănilor lor; nici să am hrană îndeajuns, nici îmbrăcăminte, nici să mă odihnesc sub acoperiş, dacă nu le voi întinde şi pâine şi dacă nu le voi da haină după puterea mea şi dacă nu îi voi odihni sub acoperişul meu. Trebuie dar sau să depunem totul în mâna lui Hristos, ca să-i urmăm mai sincer, luându-ne crucea, şi să zburăm uşori spre lumea de sus şi uşuraţi de povară, fără să fim traşi în jos de nimic şi în locul tuturor să dobândim pe Hristos, pentru smerenie înălţându-ne şi pentru sărăcie îmbogăţindu-ne; sau să împărţim cu Hristos agoniseala noastră, pentru ca într-un chip oarecare, prin faptul că este chivernisită aşa cum trebue şi este împărţită cu cei care nu au, să se sfinţească şi agoniseala noastră. Iar dacă aş şi semăna pentru mine numai aş semăna deci şi alţii vor mânca. Şi ca să spun iarăşi cuvântul lui Iov, «în loc de grâu să-mi răsară urzică, în loc de orz spini». Şi vânt arzător să cuprindă şi uragan să dărâme ostenelile mele, ca să mă trudesc în zadar. Şi dacă îmi voi clădi şi jitniţe, adunând comori din cele ale lui mamona şi lui mamona, chiar în această noapte să mi-se ceară sufletul, ca să dau socoteală de cele pe care le-am adunat cu răutate.

Cap. 19. Nu ne vom înţelepţi cândva în sfârşit? Nu vom arunca cu totul nesimţirea în faţa durerii, ca să nu zic micimea de suflet? Nu ne vom gândi serios asupra lucrurilor lumeşti? Şi, văzând nenorocirile altora nu vom chibzui cum trebuie să fie lucrurile noastre? Căci nici un lucru omenesc nu este temeinic şi nici neted, nici îndeajuns lui-şi şi nici în aceeaşi stare stătător, ci parcă un fel de cerc al lucrurilor noastre ne aleargă în jur, aducând mereu alte schimbări, de multe ori într-o singură zi, iar câteodată şi într-un singur ceas, şi mai degrab este de crezut adierilor de vânt nestătătoare şi urmelor corăbiei care străbate marea şi visurilor înşelătoare de noaptea, a căror fericire este puţină şi închipuirilor făcute de copii pe nisip, când se joacă, decât să credem în fericirea vieţii oamenilor. Înţelepţi sunt însă cei care, pentru că nu se încred în cele de faţă, îşi fac comoară viaţa de dincolo şi care, pentru nestatornicia şi schimbarea prosperităţii omeneşti, iubesc bunătatea care nu cade, pentru ca din trei, să câştige un lucru cu desăvârşire, anume: sau ca să nu

ajungă vreodată în nefericire, fiindcă şi cu bunurile din această lume dăruieşte adesea Dumnezeu pe cei evlavioşi, prin bunătatea lui îndemnându-i la milostivirea faţă de alţii, sau ca să aibă îndrăznire în sine-şi către Dumnezeu, ca unii care pătimesc nu din cauza răutăţii lor, ci pentru vreo iconomie oarecare, sau în sfârşit, ca să ceară, ca pe o datorie, de la cei care trăiesc acum în îndestulare, iubirea de oameni, pe care au oferit-o şi ei celor din nevoi, atunci când, la rândul tor, trăiau şi ei în situaţii prielnice.

Cap. 20. «Să nu se fălească, zice Scriptura, înţeleptul cu înţelepciunea lui şi nici bogatul cu bogăţia lui şi nici cel puternic cu puterea lui» chiar de ar fi ajuns înţeleptul la vârful înţelepciunii, bogatul la vârful bogăţiei, puternicul la vârful puterii.

Şi eu voi adăuga şi cele ce urmează după acestea: să nu se fălească nici cel admirat cu slava sa, nici cel sănătos cu sănătatea lui, nici cel frumos cu chipul lui, nici cel tânăr cu tinereţea lui, nici cu vreun alt lucru din cele de laudă aici pe pământ să nu se fălească cel care se îngâmfă, dacă trebue s-o spun într-un cuvânt, ci numai cu acest lucru să se fălească cei care se făleşte aici jos, cu cunoaşterea şi cu căutarea lui Dumnezeu şi cu îndurerarea alături de cei în suferinţă şi cu punerea deoparte a vreunui lucru de folos pentru viaţa viitoare. Căci cele de pe pământ sunt curgătoare şi plăpânde şi, întocmai ca la jocul cu zaruri, aruncate şi mutate când la unii, când la alţii şi nici un lucru nu este atât de propriu al celui care-1 are, încât să nu înceteze de a mai fi, fie din cauza timpului, fie să nu se mute la alţii, din cauza invidiei: cele de dincolo însă sunt statornice şi netrecătoare şi neîndepărtate de la noi vreodată, şi nici nu cad şi nici nu răstoarnă nădejdiile celor care au crezut în ele.

Dar şi pentru motivul următor socotesc eu că nici un bun de aici de pe pământ nu este credincios oamenilor şi nici de lungă durată - şi dacă a fost ceva bine meşteşugit de Cuvântul creator şi de înţelepciunea care covârşeşte toată mintea, a fost ca să fim jucăria lucrurilor văzute, care când într-un chip, când într-altul, se mută şi în sinea lor şi mută şi pe alţii şi care se duc şi se învârtesc în sus şi în jos şi care pleacă şi fug de la noi mai înainte de a fi prinse - ca privind noi la nestatornicia şi la prefacerea lor, să tindem cu râvnă spre viaţa de dincolo. Căci ce am fi făcut, dacă ne-ar fi rămas statornică fericirea pământească, când deşi nu rămâne cu noi, ne-am legat aşa de mult de ea şi în aşa chip robindu-ne plăcerea şi înşelăciunea ei, încât să nu mai putem cugeta ceva mai bun şi mai înalt decât cele din lumea de faţă şi aceste lucruri petrecându-se cu noi când şi auzim şi credem că am fost făcuţi după chipul lui Dumnezeu, care este de sus şi care ne trage către El?

Cap. 21. «Cine este înţelept şi va înţelege acestea»? Cine va trece cu grabă pe lângă cele în grabă trecătoare? Cine se va alipi de cele care rămân? Cine va cugeta despre cele de faţă, ca despre lucruri care se duc de la noi? Cine va cugeta despre cele nădăjduite dincolo, ca despre lucruri statornice? Cine va deosebi între ele pe cele care sunt şi pe cele care par că sunt şi celor care sunt le va urma, iar pe cele care par că sunt le va desconsidera? Cine va deosebi între ele închipuirea şi adevărul? Cine va deosebi între ele cortul de jos şi cetatea de sus? Cine va deosebi pribegia şi locuirea în casă? Cine va deosebi întunericul de lumină? Cine va deosebi nămolul adâncului de pământul cel sfânt? Cine va deosebi între ele carnea şi duhul? Cine va deosebi pe Dumnezeu şi pe stăpânitorul acestei lumi? Cine va deosebi umbra morţii şi viaţa cea veşnică? Cine va cumpăra cele de dincolo cu cele de aici? Cine va cumpăra cu bogăţia trecătoare bogăţia nedărâmată? Cine va cumpăra cu cele care se văd pe cele care nu se văd?

Fericit este deci omul care, deosebind aceste lucruri între ele şi despărţindu-le cu tăierea Cuvântului, care despărţind mai bunul de mai răul, pune urcări în inima lui, cum zice undeva dumnezeiescul David, şi fugind cât poate de această vale a plângerilor, caută cele de sus şi răstignit lumii împreună cu Hristos, învia împreună cu Hristos şi se înalţă împreună cu Hristos, moştenitor al vieţii care nu se surpă şi care nici nu este înşelătoare, unde nu mai este pe cale şarpe muşcător şi nici care păzeşte călcâi şi să-i se pândească capul. Iar nouă celorlalţi bine ne strigă acelaşi David, ca un vestitor cu glas foarte puternic, din propovăduirea înaltă şi obştească - când ne numeşte şi învârtoşaţi la inimă şi iubitori de minciună - să nu ne ţinem prea strâns de cele văzute şi nici să nu socotim toată fericirea din această lume altceva decât săturare de grâu şi de vin, care sunt stricăcioase. Şi poate acest lucru cugetându-l fericitul Mihea, şi ridicându-se împotriva celor care se târăsc pe pământ şi par că sunt buni, le zice: «Apropiaţi-vă de munţii cei veşnici; ridică-te şi mergi, că nu este acesasta odihnă pentru tine». Şi acest lucru este spus aproape la fel cu aceleaşi cuvinte, cu care Domnul şi Mântuitorul nostru porunceşte, anume ce zicând? «Sculaţi-vâ, să mergem de aici», mutând nu numai pe ucenicii lui de atunci din locul acela numai, cum ar fi crezut cineva, ci întodeauna şi pe toţi ucenicii lui trăgându-i de la pământ de la cele pământeşti, la ceruri şi la cele cereşti.

Cap. 22. Pentru aceasta deci să urmăm acum Cuvântului, să căutăm odihna de acolo, să aruncăm averea de aici, să ne folosim numai de ceea ce este virtuos în ea, să ne câştigăm propriile suflete prin fapte de milostivire, să facem părtaşi la averile noastre pe săraci, ca să ne îmbogăţim cu cele de dincolo. Dă o părticică şi sufletului, nu numai trupului; dă o părticică şi lui Dumnezeu, nu numai lumii; smulge ceva din ale pântecelui, consacră Duhului; răpeşte o părticică din cele ale focului, pune-o departe de flacăra care consumă de dedesubt; răpeşte ceva de la tiranul tău

şi încredinţează Stăpânului. Dă o părticică celor şapte, vieţii acesteia adică şi chiar şi celor opt adică celui care ne va primi după plecarea de aici; dă puţin celui de la care ai multul; dă şi totul celui care a dăruit toate. Nu vei întrece niciodată marea dărnicie a lui Dumnezeu, chiar de vei pune inainte totul şl chiar dacă alături de averile tale te vei adăuga şi pe tine însuţi. Căci aceasta este luare, anume a te da pe tine lui Dumnezeu; oricât ai oferi, întotdeauna este mai mult ceea ce-ţi rămâne şi nu vei da nimic din ale tale, fiindcă toate sunt de la Dumnezeu. Şi după cum nu este cu putinţă ca omul să-şi întreacă umbra sa, deoarece ea înaintează pe măsură ce înaintăm şi noi şi întotdeauna merge înaintea noastră la distanţă egală, şi după cum nu este cu putinţă ca nici mărimea corpului să întreacă capul, care întotdeauna este aşezat deasupra corpului, tot aşa nu este cu putinţă nici ca noi să întrecem pe Dumnezeu cu cele ce dăm, căci nu dăm ceva in afară de cele ale lui şi nu dăm nici peste dărnicia lui.

Cap. 23. Cunoaşte de unde îţi ai fiinţa, respiraţia, înţelegerea, însuşi lucrul cel mai mare: cunoaşterea lui Dumnezeu, nădejdea Împărăţiei cerurilor, cinstirea deopotrivă cu îngerii, privirea slavei, acum în oglinzi şi in ghicituri, iar atunci mai desăvârşită şi mai curată, faptul de a fi fiu al lui Dumnezeu, moştenitor împreună cu Hristos şi, ca să spun îndrăznind, Dumnezeu însuşi. De unde ai tu acestea toate şi de la cine? Sau, ca să vorbesc despre cele mici şi despre cele văzute, cine ţi-a dat să priveşti frumuseţea cerului, drumul soarelui, ciclul lunii, mulţimea stelelor şi, întocmai ca intr-o liră, buna armonie în acestea toate şi orânduirea care pururea se păstrează în acelaşi chip, schimbările de anotimpuri, mutările de vremuri, cursurile anilor, egala parte a zilei şi nopţii, rodirile pământului, vărsarea aerului, lăţimile mării celei rostogolitoare şi tot deodată şi stătătoare, adâncimile fluviilor, curgerile vânturilor? Cine ţi-a dat să vezi ploile, cine lucrarea pământului, hrana, meseriile, locuinţele, legile, statele, viaţa domestică, înrudirea cu cei de acelaşi neam? De unde unele dintre animale ţi-au fost date domestice şi supuse, iar altele pentru hrană? Cine te-a pus stăpân şi împărat peste toate cele de pe pământ? Cine, ca să nu mai vorbesc de fiecare in parte, cine a dăruit toate cele prin care omul întrece pe celelalte vieţuitoare? Nu oare Acela care, mai întâi de toate şi pentru toate cere acum de la tine iubirea faţă de oameni? Nu ne simţim noi apoi ruşinaţi dacă acum când avem atâtea bunuri din partea lui, pe unele chiar primindu-le, iar pe altele nădăjduindu-le, nu aducem Ia rândul nostru lui Dumnezeu nici măcar singur acest lucru, iubirea de oameni? El însă ne-a despărţit de animalele sălbatice şi dintre vieţuitoarele de pe pământ ne-a cinstit numai pe noi cu darul raţiunii, iar noi ne vom sălbătici şi în aşa chip suntem stricaţi de plăcere, sau am înnebunit, sau nu ştiu ce să mai zic, încât împreună cu pâinea de orz şi cu târâţele, pe care poate ni le-am agonisit în păcate, să credem că suntem mai buni şi cu firea decât înşişi aceia? Şi precum era odinioară, cum se spune în poveşti, un neam al uriaşilor şi altul al

celorlalţi oameni, aşa să fim şi noi faţă de săraci, şi înalţi şi mai mult decât oameni, ca Nevrod acela, sau ca neamul lui Enac , care strâmtora odinioară pe Israel, sau ca oamenii aceia, din pricina cărora a spălat potopul pământul? Şi El nu se ruşinează să fie chemat Tată al nostru, deşi este Dumnezeu şi Stăpân, iar noi vom tăgădui şi ceea ce este dintr-o plămadă cu noi?

Cap. 24. Să nu ne facem nicidecum, o, prieteni şi fraţi, chivernisitori răi ai celor date nouă de Dumnezeu, ca să nu auzim pe Petru când zice: «Ruşinaţi-vă cei care ţineţi bunurile altora, şi imitaţi dreptatea lui Dumnezeu şi astfel nimeni nu va mai fi sărac». Să nu ne trudim să adunăm şi să păzim la comori, în timp ce alţii se amărăsc în sărăcie, ca să nu ne impute şi să nu ne amenințe cu mâhnire dumnezeiescul Amos, cu aceste cuvinte: «Haideţi acum, voi care ziceţi: când va trece luna şi vom vinde şi Sâmbăta şi vom deschide comorile»? Şi pe lângă acestea altele, prin care se ridică mânia lui Dumnezeu împotriva celor care au cumpănă mare şi mică, şi fericitul Miheia, poate înfierând şi doborând şi desfătarea însăşi, - la gândul că saturarea aduce necumpătarea - şi traiul în moliciune pe paturi de fildeş si moleşirea cu cele mai de frunte miruri şi îngrăşarea cu viţei de lapte din cirezi şi iezi din turme şi lovirea din palme la sunetul timpanelor şi încă şi mai mult convingerea că ceva din acestea este stătător şi trainic; dar poate că nu socoteşte el acestea atât de grave, cât aceea că, în desfătarea lor, ei nu se îndurerează cu nimic de prăbuşirea lui Iosif, căci lucrul acesta îl adaugă profetul la condamnarea îmbuibării, ceea ce să nu dea Dumnezeu să păţim noi acum şi nici să nu ne desfătăm într-atât, încât să dispreţuim până şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, care suportă cu greutate acestea, chiar dacă nu trimite mânia lui numaidecât asupra păcătoşilor şi nici deodată cu răutatea lor.

Cap. 25. Să imităm legea lui Dumnezeu cea mai de sus şi cea dintâi, care plouă peste drepţi şi peste păcătoşi şi răsare soarele deopotrivă pentru toţi, care a întins pământul liber şi izvoare şi râuri şi păduri tuturor vieţuitoarelor de pe uscat, aer pentru firele zburătoare şi apă pentru toate vieţuitoarele care trăiesc in ea şi a dăruit tuturor cu îmbelşugare primele izvoare ale vieţii, fără să fie stăpânite de vreo putere, fără să fie îngrădite de vreo lege, fără să fie despărţite prin hotare, ci li le-a pus în faţă pe unele şi aceleaşi şi în comun şi bogate şi fără să simtă ele din pricina aceasta vreun fel de lipsă, prin această egalitate a dăruirii cinstind şi egala vrednicie a firii lor şi arătând bogăţia bunătăţii lui. Dar oamenii, îngropând aur şi argint şi dintre haine pe cea mai moale şi peste trebuinţă şi dintre pietre pe cele orbitor de strălucitoare şi altele de felul acesta, care sunt semne de război, de certuri şi ale tiraniei cea dintâi, îşi ridică apoi sprânceana din pricina nebuniei şi îşi încuie mila faţă de nenorociţii făcuţi din aceeaşi plămadă cu ei, nevrând să le vie în ajutor la cele de nevoie nici cu cele ce le prisosesc (O, ce prostie! O, ce neso-

cotinţă!), necugetând, dacă nu altceva, măcar aceea că vorbele de «sărăcie» şi de «bogăţie» şi de «libertate», cum o numim, şi de «robie» şi alte numiri de felul acesta, au venit mai în urmă în neamul oamenilor, ca nişte boale obşteşti, căzute pe capul lor odată cu răutatea şi fiind născociri ale ei.

«De la început, spune Scriptura, nu a fost aşa», ci cel care a plăsmuit pe omul de la început, l-a lăsat liber şi stăpân pe voinţa lui, fiind stăpânit numai de legea poruncii aceleia şi bogat în desfătarea din Rai, această stare voind-o şi hărăzind-o el şi restului neamului omenesc, prin o singură primă sămânţă. Şi libertate şi bogăţie era pe atunci numai păzirea poruncii lui Dumnezeu, iar sărăcie cu adevărat şi robie călcarea acesteia.

Cap. 26. Şi de când au apărut în lume invidii, certuri şi tirania cea robitoare a şarpelui, care ne atrage la ea întotdeauna prin nesaţiul plăcerii şi ridică pe cei mai puternici asupra celor mai slabi, de atunci s-a rupt omenirea în înstrăinări de nume şi lăcomia, luând şi legea ca ajutătoare a stăpânirii peste alţii, a spintecat în două bunătatea firii omeneşti. Tu însă priveşte la egalitatea de la început, nu la despărţirea de pe urmă, nu la legea stăpânitorului, ci la legea Ziditorului. Vino în ajutor firii după putere, cinsteşte libertatea cea de la început, ruşinează-te de tine însuţi, acoperă necinstea adusă neamului tău omenesc, adu ajutorare boalei, adu mângâiere nevoii: tu cel sănătos, tu cel bogat, nevoii bolnavului, nevoii săracului, tu care nu te-ai poticnit, nevoii celui care a căzut şi a fost strivit, tu care eşti în mulţumire sufletească, nevoii celui întristat, tu care prosperezi în cele de la dreapta, nevoii celui care se canuneşte în cele de la stânga. Dă ceva lui Dumnezeu ca mulţumire că ai ajuns să fii dintre cei în stare să facă bine, ci nu dintre cei care au nevoie de binefacerea altora, că nu te uiţi la mâinile altora, ci alţii caută spre mâinile tale. Îmbogăţeşte-te nu numai cu prisosinţa, ci şi cu evlavia, nu numai cu aur, ci şi cu virtute, şi mai ales îmbogăţeşte-te numai cu aceasta. Fă-te mai de cinste decât aproapele, arătându-te mai bun! Fă-te Dumnezeu pentru cel lovit de nenorocire, prin imitarea milostivirii lui Dumnezeu.

Cap. 27. ***Nimic nu are omul mai asemenea cu Dumnezeu decât facerea de bine, chiar dacă Dumnezeu o dăruieşte mai bogată, iar omul mai săracă, fiecare, cred eu, după puterea lui. El a făcut pe om şi după ce l-a risipit îl adună iarăşi; tu însă nu trece cu vederea pe cel căzut. El s-a milostivit de om în cele mai mari lucruri, dând, peste toate, lege, profeţi şi mai înainte de acestea, dând legea naturală nescrisă, judecătoare a celor făptuite, mustrătoare, sfătuitoare, conducătoare; mai pe urmă dându-se pe sineşi răscumpărare pentru viaţa lumii; dând apostoli, evanghelişti, învăţători, păstori, tămăduitori, semne minunate, reîntoarcere la viaţă, dărâmare a morţii, biruinţă asupra celui care ne***

învinsese, Testamentul cel în umbră, Testamentul cel în adevăr, împărţiri de Duh Sfânt, taina mântuirii celei noi. Iar tu, de eşti în stare să faci lucruri mai mari şi prin care se face bine sufletului (căci, de vei voi, şi cu acestea te-a îmbogăţit Dumnezeu), nu te da în lături de la facerea de bine celui lipsit nici prin aceste lucruri, ba chiar mai întâi şi îndeosebi dă din acestea celui care cere de la tine şi dă chiar mai înainte de a fi cerut el de la tine, dând toată ziua de pomană şi împrumutând cuvântul învăţăturii şi cerând înapoi sârguitor împrumutul cu dobânda lui, cu sporirea de învăţătură adică a celui care a avut folos de la tine, pe care o adaugă întotdeauna învăţăturii, crescând în ei, încet încet, seminţele evlaviei. Iar dacă nu poţi aceste lucruri, dă-i pe cele (la mâna a doua şi mai mici şi câte cad în puterea ta: ajută-1, întinde-i hrană, întinde-i o zdreanţă de haină, adu-i doctorii, leagă-î rănile, întreabă-1 câte ceva despre nenorocirea lui, dă-i sfaturi înţelepte despre răbdare, îndrăzneşte, apropie-te de el, nu te vei face cu nimic mai rău din cauza aceasta, nu te vei molipsi de pătimirea lui, chiar dacă oamenii foarte delicaţi şi înşelaţi de socotinţe zadarnice ar fi încredinţaţi de acest lucru; dar mai ales aduc ei această apărare, fie a sfielii lor, fie a necredinţei lor, dând fuga la pretextul fricii, ca la un lucru mare şi înţelept. Despre aceasta să te convingă şi doctorii şi îngrijitorii acestor bolnavi care locuiesc cu ei, dintre care niciunul nu a fost cumva în pericol, din faptul apropierii de ei. Tu deci, chiar dacă lucrul ar fi de temut şi vrednic de vreo bănuială, tu, robule al lui Hristos şi iubitorule de Dumnezeu şi de oameni, să nu te laşi pradă socotinţelor mulţimii: îndrăzneşte cu credinţă. Să birie milostivirea frica, şi teama de Dumnezeu moliciunea; să stea înaintea socotinţelor iubitoare de carne, evlavia; să nu dispreţuieşti pe fratele tău; să nu treci cu grabă pe lângă el; să nu te întorci de către el ca de către ceva spurcat, ca de către o murdărie, ca de către ceva dintre cele de care trebue să fugi şi de care nu este îngăduit să te apropii. El este un mădular al tău, măcar că este îngenunchiat sub povara nenorocirii. «Ţie ţi-a fost lăsat în sarcină săracul» ca unul Dumnezeu , măcar că treci pe lângă el cu suflet foarte învârtoşat de îngâmfare, căci poate te voi face să te ruşinezi de aceste vorbe. Îţi stă în faţă prilej de iubire de oameni, chiar dacă diavolul te alungă de la dobândirea binefacerii de la Dumnezeu.

Cap. 28. Oricine pluteşte pe mare este aproape de primejdia de a cădea pradă valurilor, cu atât mai mult, cu cât pluteşte poate mai cu curaj şi tot cel îmbrăcat cu trup omenesc este aproape de primejdia relelor legate de trup, şi cu atât mai mult, cu cât merge semeţ şi nu se uită la cei care zac în faţa lui. Cât timp pluteşti mânat de vânt prielnic, întinde mâna celui căzut pradă valurilor; cât timp ai trupul sănătos şi eşti bogat, ajută pe cel care se zbate în nenorociri şi suferinţe. Să nu aştepţi să înveţi din nenorocirile tale cât de mare rău este lipsa de omenie şi cât de mare bine sunt milostivirile care se deschid celor din nevoi. Să nu vrei să-şi ridice Dumnezeu

mâna împotriva celor mândri şi care trec cu nepăsare pe lângă săraci. Învaţă aceste sentimente în nenorocirile altora; dă ceva, fie şi puţin celui din nevoie, căci nu este puţin pentru cel lipsit de toate şi nu este puţin nici pentru Dumnezeu, dacă este dat după puterea ta. Dă în loc de lucru mare râvna sufletului; dacă n-ai nimic, lăcrimează, că mare leac este unui nenorocit o milostivire care i se aduce din suflet şi mult uşurează nenorocirea o suferinţă sinceră alături de el.

Nu-ţi este de mai puţin preţ, omule, omul decât vita care, când cade în groapă sau se rătăceşte, legea îţi porunceşte s-o scoţi şi s-o aduci îndărăt, lege care dacă mai ascunde şi un alt înţeles, mai puţin la îndemâna minţii şi mai adânc, cum sunt multe locuri ale adâncimii şi îndoitului ei înţeles, acest lucru nu stă în puterea mea de pricepere, ci în puterea Duhului, care pe toate le cercetează şi le cunoaşte. ***Lucrul pe care îl pricep eu însă de aci şi cât ajunge la socotinţa mea, este că din iubirea de oameni arătată de noi prin lucruri mici, ea ne exersează în vederea unei iubiri de oameni mai desăvârşite şi mai mari. Căci de câtă iubire nu este nevoie faţă de cei de acelaşi neam şi de o egală cinstire cu noi, când iubirea ne este cerută până şi faţă de fiinţele necuvântătoare?***

Cap. 29. Aceste lucruri ni le spune deci raţiunea şi legea şi oamenii cei mai cumpăniţi, la care este mai de preţ să facă ei bine la alţii, decât să-l primească de la alţii şi la care mila este mai râvnită decât agonisirea de averii. Ce vom zice despre înţelepţii noştri? Căci mă opresc să vorbesc de înţelepţii păgâni, care-şi găsesc dumnezei părtinitori patimilor lor şi lui Kerdo, căruia îi dau cinstirea întâietăţii şi lucru şi mai grozav decât aceasta, la unele neamuri chiar este obiceiul a se jertfi oameni unora dintre demoni şi cruzimea este socotită acolo drept o parte a credinţei în Dumnezeu şi de astfel de jertfe se bucură şi cei din neamurile acelea şi cred că se bucură şi zeii lor, făcându-se astfel răi preoţi şi răi tăinuitori ai celor răi. Sunt însă unii dintre ai noştri, lucru care este şi vrednic de plâns, care atât de mult se abţin de la împreuna îndurerare cu cei care se canunesc în nenorociri şi de la ajutorarea lor, încât le fac mustrări amarnice şi îi insultă şi filosofează lucruri goale şi zadarnice şi grăiesc către ei cu adevărat din pământ şi vorbesc în aer şi nu către urechi care pricep uşor şi obişnuite cu auzirea învăţăturilor dumnezeieşti, şi îndrăznesc să spună: «de la Dumnezeu le este dat acelora să trăiască în nenorociri şi în necazuri, de la Dumnezeu ne este dată nouă celorlalţi fericirea» şi: «cine sunt eu ca să surp învăţătura pusă de Dumnezeu şi să mă arăt mai bun decât Dumnezeu? Canuniască-se, trăiască în nenorociri şi neajunsuri! Aşa a socotit El şi pace»! Şi numai aici sunt iubitori de Dumnezeu, când trebuie să-şi păzească banii şi să mustre pe cei nenorociţi şi să-i insulte. Dar că nu de la Dumnezeu cred aceştia că le vine fericirea, acest lucru îl arată ei limpede din cele ce vorbesc. Fiindcă cine oare ar fi cugetat astfel despre cei care trăiesc în nevoi, când ştie că Dumnezeu i-a dăruit

cele ce posedă? Căci este proprietatea aceloraşi oameni şi să aibă ceva de la Dumnezeu şi să se folosească după voinţa lui Dumnezeu de cele ce au.

Cap. 30. Dar dacă chiar de la Dumnezeu le este dată acelora suferirea nenorocirii, nu este încă lucru limpede, câtă vreme materia poartă de la sine neorânduirea, ca în valurile apei. Şi cine ştie dacă cel din nenorocire este pedepsit pentru răutate, iar cel din fericire este înălţat ca unul vrednic de laudă, ci dacă nu, din contră, cel rău este înălţat din pricina răutăţii, iar cel drept este încercat din pricina virtuţii, cel rău fiind încărcat cu tot mai multă slavă, ca să şi cadă mai greu, îngăduind ca mai întâi să i se deslănţuie toată răutatea, ca şi la o boală, ca sa fie pedepsit mai cu dreptate, iar cel drept fiind îngenunchiat de nenorocire, dincolo de vreo socotinţă, pentru ca, odată lămurit ca aurul în cuptor, să-şi topească răutatea, chiar de ar fi puţină în el? Căci cu desăvârşire curat şi fără de pată nu este nimeni, absolut nimeni în firea cea născută, cum am auzit, chiar dacă s-ar părea mai virtuos. Căci aflu în dumnezeiasca Scriptură o taină şi de felul acesta. Şi ar fi lucru îndelung ca să număr toate graiurile Duhului, care mă duc la aceasta. Dar cine ar putea să numere şi să măsoare nisipul mărilor şi picăturile de ploaie şi mărimea adâncului ? Cine ar putea descoperi adâncul înţelepciunii lui Dumnezeu celei care este în toate lucrurile, prin care nu numai că a făcut toate, dar le şi chiverniseşte, şi în chipul pe care îl vrea şi îl ştie El? Căci ajunge, după cum spune dumnezeiescul Apostol, ca minunându-ne numai de neputinţa noastră de a o scruta şi contempla, să trecem pe lângă ea: «O, adâncime de bogăţie, de înţelepciune şi de cunoaştere a lui Dumnezeu! Cât de anevoie de pătruns sunt judecăţile lui şi cât de greu de descoperit căile lui» şi: «Cine a cunoscut mintea Domnului ? » «Cine, zice Iov, a ajuns la marginile înţelepciunii lui» ? Cine este înţelept şi va înţelege acestea şi nu va măsura cu neputinţa lui de înţelegere lucrul care întrece orice măsură?

Cap. 31. Fie deci altul îndrăzneţ şi viteaz în acestea, ba chiar să nu fie nimeni. Eu însă stau în cumpănă de trebuie să pun întru totul pe seama răutăţii cuiva canunirea lui în lumea aceasta, sau pe seama vieţii lui evlavioase tihna de aici a cuiva. Se întâmplă însă câteodată să pătimească aici cei răi şi să trăiască în fericire cei buni şi în vederea unui lucru de folos lor, anume, fie ca prin reaua pătimire a celor răi să se taie calea păcatului, fie ca prin traiul fericit al celor buni să se deschidă calea virtuţii, dar lucrul acesta nu se întâmplă întotdeauna şi nici în chip desăvârşit, ci este lăsat pentru vremea vieţii de dincolo, în care unii vor primi răsplata faptelor lor virtuoase, iar alţii răsplata vieţii lor păcătoase, «Căci vor învia, spune Scriptura, aceştia întru învierea vieţii şi aceştia întru învierea judecăţii».

Lucrurile din această viaţă au deci alt chip şi altă conducere, însă toate duc dincolo, fiindcă neorânduiala care ni se pare că este aici jos la noi, la Dumnezeu are negreşit

orânduială, cum ar fi, spre exemplu, în trupurile omeneşti mădularele ieşite în afară şi părţile dinlăuntru, mărimi şi micimi şi cum ar fi ridicăturile şi lăsăturile pământului, prin care lucruri, prin legătura dintre ele, se alcătuieşte şi se contemplă frumuseţea; fiindcă şi neorânduiala şi neregularitatea de până aici a materiei de lucru a unui meşteşugar, ar fi cu mult meşteşug aranjată, dacă s-ar pregăti pentru facerea unui lucru; atunci numai înţelegem şi noi şi mărturisim frumuseţea lucrului făcut, când o vom privi-o desăvârşită, Şi totuşi, nici meşteşugarul acela nu era necunoscător al meseriei lui, cum suntem noi, şi nici cele din această viaţă nu se conduc fără o rânduială, din pricină că nu ne este cunoscută şi nouă chibzuinţa lui Dumnezeu pusă în ele.

32. Dar dacă trebuie să luăm chiar şi o comparaţie a patimei noastre, apoi nu suntem departe de starea celor care li se face greaţă şi le vine ameţeală, părându-li-se că toate se învârtesc în jurul lor, pe când în realitate ei înşişi se învârtesc. Aşa simt deci şi aceştia, despre care vorbim. Căci nu suferă ca Dumnezeu să fie mai înţelept decât ei, dacă se întâmplă să ameţească în faţa vreunei întâmplări, în timp ce trebuiau fie să se obosească să afle pricina întâmplării, cu convingerea că poate prin osârduiala minţii lor va fi aflat adevărul, fie să cerceteze înţelepciunea din aceasta împreună cu oameni mai înţelepţi şi mai duhovniceşti decât ei, fiindcă şi acest lucru este un har de la Dumnezeu şi cunoaşterea lui nu este la îndemâna tuturor, fie, în sfârşit, să vâneze această cunoaştere prin curăţenia vieţii şi să ceară înţelepciune de la înţelepciunea cea adevărată. Dar aceştia (O, câtă neînţelepciune!) se întorc cu mintea la ceea ce le e mai la îndemână şi se lasă înşelaţi de socotinţa că lumea se conduce fără o cauză, de vreme ce ei înşişi nu-i cunosc o cauză şi sunt înţelepţi pentru neştiinţa lor, sau ca să zic aşa, neînţelepţi şi nepricepuţi, pentru neînţelepciunea lor de prisos. De aici, unii au stabilit că lumea e condusă de întâmplare şi de la sine, cugetări cu adevărat de la sine şi născocite la întâmplare; alţii că e condusă de o putere oarecare oarbă şi nedărâmată a stelelor, care, după ei, împletesc viaţa noastră, ba mai mult, că chiar şi ele înşile sunt silite la însăşi această împletire, şi de adunări şi de îndepărtări ale unor stele rătăcitoare şi stabile şi de o mişcare stâpânitoare a lumii; iar alţii, orice altă nălucă i-a trecut fiecăruia prin minte, pe aceea aducându-o nefericitului neam omenesc, au introdus-o în credinţele lui, împărţind pronia în diferite socotinţe şi numiri, în măsura în care n-au putut să se apropie de ea şi s-o contemple.

Şi mai sunt unii care au acuzat pronia de multă sărăcie, socotind ei că cele ce sunt mai sus de noi sunt conduse de ea, dar stând în cumpănă s-o coboare până la noi cei care mai ales avem nevoie de ea, ca şi cum s-ar teme ca, prin binefacerea făcută mai multora, să nu arate mai bun pe binefăcătorul lor, sau să nu li se obosească Dumnezeu făcând bine mai multora.

33. Dar aceştia, cum am zis, aruncă-se de la noi fiindcă şi Scriptura, luându-o înainte, bine i-a îndepărtat, căci zice ea: «zadarnică s-a făcut neinţelegătoarea lor inimă; numindu-se pe ei înţelepţi, au ajuns nebuni şi au schimbat slava Dumnezeului cel nestricăcios» , batjocorind pronia lui Dumnezeu care este în toate, prin nişte mituri şi umbre. Noi însă să nu ne lăsăm înşelaţi de asemenea poveşti nici pe noi înşine, dacă avem vreo grijă de raţiune, fiinţe raţionale cum suntem şi cu grijă de raţiune, nici să nu primim pe cei care le cred, chiar de le-ar alerga limba în socotinţele şi învăţăturile lor absurde şi ar fi încântaţi de noutatea lor. Să credem însă că Dumnezeu este făcătorul şi ziditorul tuturor lucrurilor, căci cum ar fî existat lumea, dacă nu ar fi fost cineva care s-o aducă în fiinţă şi s-o pună în armonie? Şi să introducem, odată cu aceasta, pronia care, nu numai că ţine, dar şi leagă părţile acestui univers între ele, fără numai dacă ar fi ca Universul, care se poartă de la sine, să se desfacă şi să se destrame de îndată, ca o corabie din pricina furtunii, datorită neorânduirii materiei din care e alcătuit, şi să se ducă iarăşi în amestecul şi haosul de la început. Şi să admitem câ Dumnezeu, fie că-L numim făcător, fie că-L numim ziditor, conduce îndeosebi lucrurile noastre, chiar dacă viaţa noastră se conduce de stări de lucruri potrivnice între ele, care poate din această pricină ne sunt şi necunoscute, ca prin greutatea cunoaşterii scopului lor, să admirăm raţiunea cea mai presus de toate. Fiindcă tot ceea ce se înţelege uşor, este lesne nebăgat în seamă, iar ceea ce este peste puterea înţelegerii noastre, cu cât este mai puţin la îndemâna înţelegerii noastre, cu atât este mai minunat şi exercitează dorinţa tot ceea ce fuge de plăcerea noastră.

Cap. 34. Pentru aceasta să nu ne minunăm nici de toată sănătatea, nici să dispreţuim boala, nici să ne lipim inima de averea trecătoare, mai mult decât se cuvine, lipindu-ne de curgere şi cheltuindu-ne pentru aceasta o parte din suflet, nici să nu ne ridicăm împotriva sărăciei, ca împotriva uneia cu desăvârşire vrednică de defăimat şi de osândit şi din tagma celor vrednice de urât, ci să ştim că este vrednică de defăimare şi sănătatea fără înţelepciune, al cărei fruct este păcatul şi vrednică de cinste boala sfântă, ruşinându-ne noi de cei care au biruit prin suferinţă, ca nu cumva să se ascundă vreun Iov printre cei bolnavi, mult mai de cinstit decât cei sănătoşi, chiar dacă ar rade puroiul chiar dacă noapte şi zi s-ar nemernici fără adăpost, strâmtorat şi de răni, şi de soţie, şi de prieteni, după cum şi bogăţia cea nedreaptă să fie aruncată, din pricina căreia se canuneşte pe drept bogatul acela în flacăra iadului şi cere o picătură mică de apă pentru răcoreală şi să lăudăm sărăcia mulţumitoare şi înţeleaptă, cu care se mântuieşte Lazăr şi se îmbogăţeşte cu odihna cea din sânurile lui Avraam.

Cap. 35. Dar eu socotesc că şi pentru această pricină este necesară iubirea de oameni şi îndurarea faţă de cei lipsiţi, anume pentru ca să astupăm gura celor care

au astfel de gânduri despre aceştia şi să nu ne lăsăm învinşi de nişte socotinţe deşarte, punând cruzimea, întocmai ca o lege, împotriva noastră înşine; dar mai mult ca de orice să ne ruşinăm de porunca şi de exemplul dumnezeisc. Care poruncă? Şi băgaţi de seamă stăruinţa şi sinceritatea ei. Căci cei insuflaţi de Duhul Sfânt nu s-au dat înapoi după ce au vorbit de ea odată şi nici de două ori şi nici nu au zis unii da, iar alţii nu, sau unii mai mult, iar alţii mai puţin, ca şi cum n-ar fi vorba despre un lucru mare şi nici dintre cele nu mai decât necesare, ci şi toţi şi fiecare cu râvnă, fie mai întâi, fie între cele dintâi, ne poruncesc aceasta, aici îndemnând, aici ameninţând, aici înfruntând şi sunt împrejurări când aprobă pe cei care săvârşesc această faptă bună, ca prin stăruinţa reamintirii să înrâurească asupra înfăptuirii poruncii. Din cauza nenorocirii săracilor şi geamătului celor nevoiaşi, acum mă voi scula, zice Domnul». Cine nu se teme de Domnul când se va ridica? Şi: «Scoală-te, Doamne, Dumnezeul meu, înalţă-se mâna ta, nu uita de săraci» să ne rugăm să nu se întâmple o astfel de înălţare şi să nu voim să vedem mâna lui ridicată împotriva celor nesupuşi şi încă mai mult, să nu voim s-o vedem întinsă asupra celor învârtoşaţi la inimă. Şi: «Nu a fost uitată strigarea săracilor» şi «Ochii lui privesc peste sărac» (lucru care este mai bun şi mai puternic decât pleoapa), pleoapele lui cercetează pe fiii oamenilor», cercetare care, cum ar zice cineva, este mai mică şi de mâna a doua.

Cap. 36. Poate că ar zice cineva: acestea sunt spuse pentru săracii şi lipsiţii nedreptăţiţi de soartă. Nu zic că nu, dar să te îmboldească şi acest lucru către iubirea de oameni. Căci aceia de care se ţine atâta socoteală când sunt nedreptăţiţi, şi mai mare le va fi harul, desigur, când li se va face bine. Căci dacă cel care necinsteşte pe sărac, mânie pe cel care l-a făcut, cinsteşte pe făcător omul care înconjoară cu grijă făptura. Şi iarăşi, când auzi: «Sărac şi bogat s-au întâlnit unul cu altul, iar pe amândoi i-a făcut Domnul», să nu socoteşti că pe unul l-a făcut sărac, iar pe altul bogat, ca şi mai mult să te ridici împotriva săracului, că nu este arătat dacă o astfel de deosebire intre ei este de la Dumnezeu, amândoi deopotrivă, spune Scriptura, sunt făptură a lui Dumnezeu, deşi cele din afară nu le sunt egale: să te înduplece lucru acesta la milostivirea şi la iubirea de oameni, ca ori de câte ori te vei îngâmfa din pricina acestor lucruri din afară, să te smereşti la gândul că eşti şi tu tot o făptură şi să te faci mai cumpănit decât până acum. Ce încă mai spune Scriptura? «Cel care miluieşte pe sărac, împrumută pe Dumnezeu», zice ea. Cine nu primeşte pe un astfel de datornic, care dă la vreme înapoi împrumutul cu adăugare de rod? Şi iarăşi: «Prin milostivire şi prin credinţă se curăţă păcatele».

Cap. 37. Să ne curăţim deci sufletele, milostivindu-ne faţă de alţii, să ne spălăm petele şi murdăriile de pe suflete cu iarba cea bună şi să ne albim, unii ca lâna, alţii ca zăpada,, după măsura milostivirii. Să spun ceva şi mai de temut: chiar dacă nu ai

suferit vreo zdrobire, nici vreo vânătaie, nici vreo rană umflată, nici vreo lepră a sufletului, sau vreun semn care dă de bănuit, sau vreo pată albă pe care legea le curăţea puţin, este nevoie însă de Hristos care să le îngrijească; tu însă ruşinează-te de cel care a suferit răniri, şi spaimă pentru noi. Şi te vei ruşina, dacă te vei arăta bun şi iubitor faţă de mădularul lui Hristos. Dar dacă atât de mult te-a rănit poate tâlharul şi tiranul sufletelor noastre, fie pe când te coborai din Ierusalim spre Ierihon, fie în orice loc, prinzându-te neînarmat şi nepregătit, încât pe drept cuvânt să zici vorbele acelea: «S-au împuţit şi au putrezit ranele mele, de către faţa nebuniei mele», dacă dar în asemenea stare te afli, încât să nu mai cauţi nici vindecare de boală, nici să nu cunoşti chipul tămăduirii tale, vai de rana ta cea cu adevărat rană şi de nenorocirea care te trage în fundul adâncului! Şi dacă nu ţi-ai pierdut cu desăvârşire nădejdea şi nu te socoteşti cuprins de o boală de nevindecat, apropie-te de tămăduitor, roagă-te, tămăduieşte rănile prin răni, dobândeşte lucrul asemenea prin lucru asemenea mai mult chiar, vindecă boalele mai mari prin boale mai mici. Va zice sufletului tău: eu sunt mântuirea ta» şi: «credinţa ta te-a mântuit» şi: «iată, te-ai făcut sănătos» şi toate cuvintele iubirii de oameni, numai de te va vedea că eşti iubitor faţă de cei în suferinţe.

Cap. 38. «Fericiţi sunt cei milostivi, spune Scriptura, căci aceia se vor milui.» Nu este pusă la urmă între fericiri mila. Şi: «Fericit este cel care ia aminte la cel sărac şi nevoiaş» şi: «Bun este bărbatul îndurător şi care dă cu împrumut» şi: «Toată ziua face milostenie şi dă cu împrumut omul drept». Să răpim fericirea, să ne chemăm înţelepţi, să ne facem buni. Să nu-ţi întrerupi mila nici noaptea. Să nu spui: «Du-te şi vino iarăşi şi mâine îţi voi da», să nu cumva să se aşeze ceva între pornirea gândului tău şi între binefacerea ta; singur acest lucru, iubirea de oameni adică, nu îngăduie amânare. «Frânge celui înfometat pâinea ta şi adu în casa ta pe săracii lipsiţi de adăpost» şi acestea să le faci cu toată râvna sufletului. «Căci cel care face milostenie, spune Scriptura, s-o facă cu voioşie» şi îndoit îţi va fi binele prin graba cu care eşti gata să-l faci. Căci binele făcut cu mâhnire, sau din constrângere, este fără de har şi fără de podoabă, că binefacerea trebuie făcută cu tresăltare de bucurie, nu cu lacrimi în ochi. «Dacă vei da la o parte legătura, spune Scriptura şi întinderea mâinii» , adică îngustimea inimii şi încercarea, adică starea in cumpănă şi cuvântul de cârtire, ce se va întâmpla? O, ce mare şi minunat lucru se va întâmpla! precum, o, ce şi câtă răsplată a acestui lucru! «Va ţâşni odată cu zorile lumina ta şi sănătatea ta va răsări degrabă». Cine deci nu doreşte lumină şi sănătate?

Cap. 39. Dar mă ruşinez şi de punga lui Hristos, care ne îndeamnă la hrănirea săracilor şi de înţelegerea dintre Pavel şi Petru, că în timp ce li s-au împărţit între ei meleagurile de predicare a Evangheliei, şi-au făcut pe săraci o grijă comună şi de

desăvârşirea tânărului din Evanghelie, rânduită şi legiuită în darea averilor la sărac. Socoteşti oare că nu este nevoie pentru tine de iubirea de oameni, ci de o liberă alegere? Că ea nu este o lege, ci o sfătuire? Aceasta o voiam şi eu foarte mult şi o socoteam, însă mă înspăimântă mâna stângă, şi caprele şi acelea cu care sunt mustraţi de cel care i-a pus, osândiţi fiind ei la această stare, nu pentru că au răpit şi nici pentru că au jefuit locaşuri sfinte, sau pentru că au desfrânat sau au făcut vreun oarecare alt lucru dintre cele oprite, ci pentru că nu au purtat grijă de Hristos prin cei săraci.

Cap. 40. Aşadar, dacă sunteţi convinşi de mine, o robi ai lui Hristos şi fraţi şi împreună moştenitori, cât este încă vreme, să cercetăm pe Hristos, să purtăm grijă de Hristos, să hrănim pe Hristos, să îmbrăcăm pe Hristos, să aducem împreună cu noi în casa noastră pe Hristos, să cinstim pe Hristos, nu numai cu masă, ca unii, nici cu miruri, ca Maria, nici cu îngropare numai, ca Iosif arimateianul, nici cu lucruri pentru îngropare, ca Nicodim care a fost numai pe jumătate iubitor de Hristos, nici cu aur, cu tămâie şi cu smirnă, ca magii mai înainte de cei care i-am spus, ci fiindcă milă vrea şi nu jertfă Stăpânul tuturor şi fiindcă milostivirea este mai presus de zeci de mii de miei graşi, pe aceasta să I-o aducem prin cei care sunt în lipsuri şi care azi sunt aruncaţi la pământ, ca atunci când vom pleca de aici, să ne primească în corturile veşnice, în Hristos însuşi Domnul nostru, căruia i-se cuvine slava în veci. Amin.

Preot dr. Gh. Tilea

Tipografia „Sfântul Ioan cel nou” Suceava